

บทที่ 6

บทสรุป

ศักยภาพของม้งในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะนำไปสู่การจัดกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการศึกษาพยายามสนับสนุนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งให้มีบทบาทสำคัญในจัดกระบวนการ โดยที่ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ซึ่งเป็นศักยภาพที่มีความต่างจากชนเผ่าอื่น ๆ ในประเทศไทย

จากการศึกษาจะพบว่าศักยภาพของม้งบ้านน้ำเค็มมีจุดเด่น จุดที่น่าสนใจที่จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน ดังนี้

1. ด้านชีวภาพ เป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมา คือ

1.1 ด้านองค์ความรู้ในรายการผลิตและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน สามารถนำมาจัดเป็นกระบวนการการท่องเที่ยวได้ เช่น ในช่วงฤดูการเพาะปลูกชาวบ้านสามารถจัดโปรแกรมการเรียนรู้ การศึกษาวิธีการผลิต และการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยการใช้สื่อแสดงและการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาในพื้นที่จริง และในการหาของป่าทั้งการหาพืชผักและการล่าสัตว์เป็นอาหาร เป็นการศึกษาถึงวิถีชีวิตของเผ่าม้ง และการสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชนกับคนภายนอกว่า วิธีการล่าสัตว์ของชาวม้งมีวิธีการอย่างไร และชาวม้งมีแนวคิดอย่างไรกับการล่าสัตว์ ซึ่งในโปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมที่เป็นกระบวนการศึกษา การเรียนรู้ ที่มีการแลกเปลี่ยนแนวความคิด เพื่อให้เกิดผลดีนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสัตว์ป่าและความต้องการดำรงชีวิตของสัตว์ป่าบางชนิดซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่จะได้รับจากชุมชนและได้เข้าใจสัตว์ป่ามากขึ้น

1.2 ด้านวัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาลเป็นวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับประวัติศาสตร์และความเชื่อในเรื่องของภูตผี ชาวม้งจึงได้สะท้อนความคิด ความผูกพัน ความเชื่อ ความศรัทธา และกรแสดงความเคารพออกมาในรูปของการประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ พิธีกรรมที่ชาวม้งได้จัดขึ้น เป็นรูปแบบที่แตกต่างจากชนเผ่าอื่น โดยเฉพาะในวันเทศกาลกินเจหรือปีใหม่ม้ง จะเป็นกิจกรรมที่ได้รวมเครือญาติ และแสดงความเคารพต่อวิญญาณบรรพบุรุษ มีการละเล่นต่าง ๆ ในรอบหนึ่งปีของชาวม้งจะมีกิจกรรม การละเล่น การเช่นไหว้ผีน้อยอย่างต่อเนื่อง

ฉะนั้นกิจกรรมดังกล่าวก็สามารถนำมาจัดเป็น โปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนาและความเชื่อของเผ่าม้งได้

อีกทั้งวัฒนธรรมการต้อนรับแขกที่นิยมใช้น้ำชา น้ำอุ่น การนวดแบบแผนโบราณและการรักษาโรคด้วยสมุนไพรก็เป็นเทคนิค และรูปแบบที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสกับความสบายใจ และความสบายกาย

2. ด้านกายภาพ

ด้วยลักษณะภูมิประเทศงดงาม และลักษณะภูมิอากาศที่หนาวเย็นเกือบตลอดทั้งปีมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ คอยภูลังกา น้ำตก ถ้ำ และค่านาน หินแตก ประกอบกับในฤดูหนาวมีหมอกที่หนาที่ปกคลุมหมู่บ้านเหมือนเป็นเทพธิดา เทพบุตร อยู่บนสวรรค์ และลักษณะพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศน์ที่อุดมสมบูรณ์ การใช้ประโยชน์ชีวภาพในการปลูกกะหล่ำ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นจุดขายอีกจุดหนึ่งของชุมชน

ในโปรแกรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะสามารถจัดได้ในฤดูหนาวและฤดูร้อน โดยเฉพาะฤดูหนาวจะเป็นฤดูที่น่าท่องเที่ยวมากที่สุด เพราะจะได้พบกับสายหมอก ลมหนาว และความชุ่มฉ่ำของผืนป่า ฤดูฝนเป็นฤดูกาลที่ไม่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ เพราะเป็นช่วงที่ทำให้ป่าพักฟื้นจากการที่มีคนเข้าไปเยี่ยมชมไปสัมผัสธรรมชาติ และที่สำคัญการคมนาคมในฤดูฝนก็ยากลำบากมาก ฉะนั้นในโปรแกรมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงจะสามารถจัดได้เพียง 2 ฤดูเท่านั้น จากโปรแกรมจะเห็นว่าในช่วงหนึ่งจะมีช่วงฤดูฝนที่ชาวบ้านขาดรายได้จากการท่องเที่ยว แต่จะเป็นผลดีต่อชุมชนในอีกแง่หนึ่งที่ชุมชนก็จะได้เตรียมความพร้อม ความสามารถในการรับรองนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ป่า และวิถีการดำรงชีวิต เพราะช่วงฤดูฝนชาวบ้านก็จะทำการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด

ในการจัดการท่องเที่ยวนอกจากจะมีศักยภาพด้านชีวภาพ กายภาพแล้ว คนก็เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา จากกลุ่มตัวอย่าง 30 คนนั้นก็พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแกนนำ ที่มีความสามารถที่จะเป็นไกด์นำเที่ยว การพูดการสื่อสารให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีวิสัยทัศน์แนวคิดที่กว้างไกล ตลอดจนมีองค์ความรู้ในการผลิตการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 15 คน และการศึกษาในครั้งนี้ได้ตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 10 คน ที่เข้าร่วมทำงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และมีการประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้ มูลนิธิโครงการหลวงปางคำ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฮ่องหล่องค์การบริหารส่วนตำบลผาซ้างน้อย ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผาซ้างน้อย และกรมประชาสัมพันธ์จังหวัดพะเยา

จากการศึกษานี้ทำให้พบศักยภาพของชุมชน และได้ค้นพบถึงปัญหาและข้อจำกัดของชาวม้งบ้านน้ำคะซึ่งสะท้อนให้เห็น ถึงกระบวนการในการบริหารจัดการของชุมชน ที่ยังขาดการควบคุม ป้องกันและการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างแท้จริงรวมทั้งหน่วยงานทางรัฐที่มีบทบาทในชุมชนก็ยังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ฉะนั้นในแนวทางแก้ไขปัญหา ควรจะมีการจัดการร่วมกัน ดังนี้

1. รัฐบาลชุมชนควรร่วมมือกัน ในการดำเนินการแก้ไขปัญหา
2. ทางหน่วยงานภาครัฐควรมีการติดตาม และเยี่ยมเยียน พบปะ พูดคุย/แลกเปลี่ยนแนวความคิดกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ ความศรัทธา ซึ่งเป็นเทคนิคของกระบวนการทำงานที่จะทำให้เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง
3. เมื่อรับรู้ปัญหาของชุมชนก็ควรจะนำปัญหามาแก้ไขเป็นเฉพาะกรณี โดยให้ความสำคัญกับปัญหาทำ ๆ กัน และเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่เป็นปัญหาเร่งด่วน
4. รัฐบาล ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการประสานความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา คือ เมื่อรับรู้ปัญหา ควรนำเอาปัญหามานั่งคุยกัน และวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อหาแนวทางอันจะนำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหา ที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และประชาชนเองก็จะมีความกระตือรือร้น ที่จะหามาตรการที่เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยรัฐ และองค์กรเอกชนคอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชน
5. ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนจะต้องมีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และคงรักษาวัฒนธรรมประเพณี องค์กรความรู้ที่ดีของชุมชน และมีการถ่ายทอดสู่รุ่นลูก รุ่นหลานต่อไป
6. ในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนต้องเปิดโอกาสให้กับทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม และชุมชนต้องประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และต้องมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละบุคคล

โดยกระบวนการจัดการทั้งหมดของชุมชนที่ผ่านมา ชุมชนเป็นเพียงเครื่องมือในการทำงาน ชุมชนเป็นเพียงกลุ่มเป้าหมาย กลไกที่จะทำให้รัฐได้เข้ามาทำงาน รัฐไม่ได้มองชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา

ฉะนั้นในกระบวนการทำงาน ถึงเวลาที่ทุกคน ทุกชุมชน ทุกสังคม จะหันมาให้ความร่วมมือ ร่วมใจ ในทิศทางประเพณีที่ดีงาม ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี อันเป็นศักยภาพของชุมชน ที่รัฐควรให้โอกาสกับชุมชน ที่จะขับเคลื่อนพลังกาย พลังใจไปสู่การพัฒนา ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการบริหารจัดการ ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมต่อไป